

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОДА АНАСТАСІЯ СТАНІСЛАВІВНА

УДК 339.922:339.972

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ**

Спеціальність: 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ТЕРНОПІЛЬ – 2012

Дисертація на правах рукопису

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент

Гладій Ірина Йосипівна

Тернопільський національний
економічний університет
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України,
завідувач кафедри міжнародного
економічного партнерства

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Будкін Віктор Сергійович,
Інститут світової економіки і
міжнародних відносин НАН України,
головний науковий співробітник

кандидат економічних наук,
Засадко Валентина Вікторівна,
Регіональний філіал Національного
інституту стратегічних досліджень в
м. Львові Адміністрації Президента
України,
старший науковий співробітник

Захист відбудеться «14» грудня о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, корпус 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «13» листопада 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

П. Дудкіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Поглиблення і посилення суперечностей функціонування світового господарства, пов'язані з формуванням нового світового порядку і новими викликами, що постають перед світовою спільнотою, а також окреслення взаємопов'язаності і взаємозумовленості тенденцій глобалізації і регіоналізації економічного простору, потребують трансформації підходів до побудови й реалізації конкурентних переваг країн.

Активізація процесу регіоналізації європейського економічного простору демонструє, з одного боку, перенесення центрів конкуренції на регіональний рівень і зростання ролі регіонів у формуванні конкурентних переваг країн, а з іншого – інтенсифікує процеси глобалізації створенням нових локальних міждержавних центрів розвитку, тим самим спонукаючи країни до глобальних інтеграційних процесів. Особливої гостроти й актуальності ця проблема набуває при формуванні специфічних регіонів, сутнісною ознакою яких є вихід за межі державних кордонів з метою побудови конкурентних переваг на основі поєднання позитивних відмінностей умов господарювання сторін-учасниць, а саме – єврорегіонів. Нині ця форма міжнародного співробітництва є недостатньо дослідженою, однак єврорегіони є багатокomпонентними й багатофункціональними системами, які стають перспективними засобами зростання конкурентоспроможності регіонів і країн загалом.

Трансформація природи конкуренції, виникнення в глобальному економічному просторі явищ асиметрії та диспропорцій, пов'язаних з формуванням регіональних інтересів, потребує перегляду теоретичних і методичних підстав формування конкурентних переваг країн з урахуванням впливу глобалізації на процеси регіональної інтеграції. Логічно постає завдання розроблення рекомендацій щодо побудови й реалізації конкурентних переваг України в середовищі регіоналізації європейського економічного простору, у тому числі за рахунок створення єврорегіонів як засобу формування додаткових конкурентних переваг країни.

Дискусійні питання теорії конкурентних переваг розглядалися ще за часів А. Сміта і Д. Рікардо, а сучасні напрями досліджень розвивали Р. Вернон, Г. Грубел, Г. Д. Джонсон, Д. Кісінг, В. Леонт'єв, Е. Менсфілд, Б. Олін, М. Портер, П. Самуельсон, Р. Фіндлі, Е. Хекшер, Дж. Хікс. Серед українських науковців цій проблематиці присвятили свої праці О. Амоша, З. Борисенко, А. Гальчинський, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, О. Костусєв, І. Крючкова, О. Шнипко. Ефекти транскордонного співробітництва у контексті отримання додаткових переваг окремими країнами висвітлено у дослідженнях зарубіжних вчених Б. Баласси, О. Гранберга, у даний час – А. Бранденбургера, Я. Гордона, П. Кругмана та інших вчених. Теоретичні аспекти регіоналізації європейського економічного простору розглядалися українськими вченими В. Будкіним, І. Гладій, М. Долішнім, В. Засадко, Д. Лук'яненко, Ю. Макогоном, А. Мельник, Н. Мікулою, А. Мокієм, В. Рокочою, С. Соколенком, А. Філіпенком, В. Чужиковим, І. Школою.

Незважаючи на вагомий доробок згаданих учених, наявні теоретичні і прикладні розробки з формування конкурентних переваг стосуються переважно

макро- або мезорівня системної ієрархії переваг і не акцентуються на нових, нетрадиційних зрізах цієї проблеми. Зростаюча роль єврорегіонів як важливих гравців у конкурентній боротьбі, а також розширення Європейського Союзу (ЄС) з відповідною модернізацією його регіональної політики потребують розроблення нових підходів до формування додаткових конкурентних переваг країн, побудованих на поєднанні позитивних відмінностей сторін-учасниць єврорегіонів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету в межах науково-дослідних тем «Регіональні аспекти розвитку світової економіки та позиціонування в ній України» (номер держреєстрації 0105U000847) при підготовці розділу «Конкурентні переваги України в контексті регіоналізації сучасного європейського економічного простору» і «Розвиток міжнародних партнерських відносин та просування інтересів України» (номер держреєстрації 0110U008606) при підготовці розділу «Конкурентні переваги України в контексті регіоналізації сучасного європейського економічного простору».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розроблення на цій основі рекомендацій щодо формування і використання конкурентних переваг України при виборі її інтеграційних пріоритетів у процесі регіоналізації європейського економічного простору, а також участі України у створенні і розвитку мегарегіональних утворень як організаційно-інституціонального засобу формування додаткових конкурентних переваг країни.

Реалізація мети зумовила необхідність виконання таких завдань:

- з'ясувати економічну сутність і здійснити систематизацію гносеологічних підвалин побудови конкурентних переваг для обґрунтування їх ієрархії в мегарегіональних утвореннях і створення теоретичних основ концепції формування конкурентних переваг країни;
- виявити системно-структурні та інституціонально-функціональні характеристики єврорегіонів як поліфункціональних утворень для окреслення їх потенціалу створення додаткових конкурентних переваг країни;
- систематизувати організаційні та економічні механізми побудови конкурентних переваг засобами регіональних політик ЄС та України в умовах їх модернізації для удосконалення інституційних засад формування переваг;
- обґрунтувати гіпотезу дослідження процесу формування і реалізації конкурентних переваг України для виявлення можливостей створення додаткових переваг поєднанням позитивних відмінностей сторін-учасниць єврорегіонів;
- провести аналітичне оцінювання конкурентних переваг України, а також вивчити динаміку міжнародної активності областей-учасниць єврорегіонів для виявлення нових можливостей формування конкурентних переваг країни;
- здійснити діагностику регіональних політик ЄС і України у контексті їх спрямованості на спільне використання потенціалу конкурентних переваг для виявлення тенденцій розвитку організаційно-економічних засобів поєднання позитивних відмінностей сторін-учасниць;

– розробити концепцію формування конкурентних переваг України у процесі розвитку міжнародного регіонального співробітництва для обґрунтування теоретичних положень, методів та організаційно-інституціональних передумов взаємовигідної участі України в процесах глобальної економічної інтеграції;

– обґрунтувати регіональні інтеграційні пріоритети розвитку України для реалізації багатовекторної моделі регіонального співробітництва;

– сформувати напрями гармонізації інтересів територій і національної економіки для розвитку механізмів формування додаткових конкурентних переваг в межах єврорегіонів.

Об’єктом дослідження є процес формування конкурентних переваг України в умовах глобалізації та розвитку регіонального співробітництва.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і практичні засади формування конкурентних переваг України в середовищі регіоналізації європейського економічного простору.

Методи дослідження. Методологічною базою дисертаційної роботи є теоретичні напрацювання світової економічної думки, наукові та аналітичні праці зарубіжних та вітчизняних учених щодо проблем формування конкурентних переваг на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях світової економіки. Методологічний апарат дослідження формують загальнонаукові методи пізнання: наукового узагальнення та історико-логічний – при дослідженні еволюції теоретичних основ конкурентних переваг; економічного аналізу і структурного синтезу – при характеристиці особливостей конкурентних переваг на різних рівнях світової економіки; діалектичний метод пізнання – при дослідженні методологічної бази міжнародного співробітництва регіонів; статистичний метод та метод структурно-динамічного аналізу – при вимірюванні динаміки зовнішньоторговельної активності єврорегіонів за участю областей України, вивченні їх товарної структури та побудові матриці концентрації видів економічної діяльності єврорегіонів за участю областей України; описово-аналітичний та творчо-критичний – при обґрунтуванні моделей співробітництва за просторовими векторами; узагальнення та синтезу – при визначенні пріоритетних напрямів стратегії гармонізації інтересів території та національної економіки.

Джерелом нормативної, аналітичної та статистичної інформації є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, Європейська Хартія місцевого самоврядування, Статут Асамблеї європейських регіонів, закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-розпорядчі документи Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, інформаційні джерела Державної служби статистики України, Європейського статистичного офісу та Світового банку, Світової організації торгівлі, електронні джерела періодичних видань та результати авторських досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації на основі комплексного міждисциплінарного підходу сформовано теоретичні засади і обґрунтовано методичні рекомендації щодо побудови й реалізації

конкурентних переваг України при виборі її інтеграційних пріоритетів у процесі регіоналізації європейського економічного простору, а також створення і розвитку єврорегіонів як засобу забезпечення конкурентоспроможності країни.

Основні положення дисертації, що визначають її наукову новизну і виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

– розроблено і теоретично обґрунтовано концепцію формування конкурентних переваг України в середовищі регіоналізації європейського економічного простору як систему поглядів, що демонструють спосіб авторського сприйняття і трактування можливостей отримання додаткових конкурентних переваг країною через реалізацію регіональних інтеграційних пріоритетів та імплементацію гармонізованої регіональної політики, орієнтованої на європейські стандарти. Джерелом додаткових конкурентних переваг є інтегрований ресурс, створений синергійним підсиленням територій в процесі транснаціональної інтеграції;

удосконалено:

– структурно-логічну схему дослідження процесів формування конкурентних переваг країни з використанням міждисциплінарного підходу при поєднанні теорій конкурентних переваг, глобалізації, регіоналізації та інноватики. Відмінністю підходу є доведення можливості й доцільності формування додаткових конкурентних переваг країни через використання потенціалу міжнародних регіональних утворень при поєднанні можливостей кількох країн у реалізації важливих інноваційних завдань;

– визначення міжнародного регіону, яке базується, на відміну від інших трактувань, на мегатенденціях зростання ролі регіонів у процесі глобалізації, трансформації конкурентних відносин у міжнародну конкуренцію регіональних інституціональних умов господарювання, що створює передумови для перетворення переваг виходу за межі національного ринку в основну конкурентну перевагу міжнародного регіону. Такий регіон подається як сполучна ланка у формуванні конкурентних переваг країни методами гармонізації регіональних та державних інтересів кожної країни-учасниці з потенціалом формування центрів випереджуючого зростання;

– підхід до вибору регіональних інтеграційних пріоритетів України, особливістю якого є адаптація матричного методу визначення рівня концентрації видів економічної діяльності до міжнародних територіальних об'єднань, що дозволяє виявити потенціал формування конкурентних переваг єврорегіонів за просторовими векторами;

– теоретичне підґрунтя побудови регіональних політик ЄС і України, що здійснено, на відміну від усталеного підходу, на основі виявленого переміщення центрів конкуренції на регіональний рівень та окреслення тенденції еволюціонування організаційно-інституціонального забезпечення функціонування єврорегіонів від координаційної функції і забезпечення вільних умов конкуренції до парадигми загальноєвропейського вирішення регіональних проблем з пріоритетами згуртування і отримання нових конкурентних переваг міждержавними регіональними утвореннями відносно інших країн та їх

об'єднань;

дістало подальшого розвитку:

– обґрунтування значущості формування конкурентних переваг країн на рівні єврорегіональних просторових інтеграційних утворень. Такий підхід, на відміну від традиційного, дозволив довести, що ступінь інтегрованості країни до світової економіки та міждержавних регіональних утворень закономірно перетворюється на чинник формування додаткових конкурентних переваг, а конкуренція країн є змаганням за надання суб'єктам ринку сприятливого конкурентного середовища;

– формування теоретичних положень щодо окреслення тенденції перетворення єврорегіонів на важливі центри випереджувачого зростання з новою системою цінностей та гуманітарними імперативами розвитку, що конкурують на світовому ринку на рівні з державами засобами залучення додаткових джерел конкурентних переваг в умовах модернізації регіональної політики ЄС;

– окреслення перспектив орієнтування економіки України на поліцентричну інноваційну модель розвитку після розширення ЄС, що, на відміну від інших, спрямовується на регіональні інтеграційні пріоритети розвитку через пошук регіональних можливостей формування конкурентних переваг шляхом створення єврорегіонів і поєднання на цій основі позитивних відмінностей механізмів господарювання країн-учасниць;

– структурування основних завдань і функцій державних та регіональних органів управління з метою гармонізації інтересів територій і національної економіки в межах єврорегіонів за участю областей України, що, на противагу іншим підходам, засноване на задекларованій багаторівневій системі побудови конкурентних переваг, орієнтоване на формування децентралізованої системи влади.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення і розроблені методичні підходи доведено до рівня конкретних практичних рекомендацій, пов'язаних з формуванням конкурентних переваг України в середовищі регіоналізації європейського економічного простору. Наукові розробки автора використано в роботі: Департаменту міжрегіонального та міжнародного співробітництва Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (довідка № 8/6.5-24-12 від 29.02.2012 р.); управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Волинської обласної державної адміністрації (довідка № 0949/2-06/2-11 від 15.11.2011 р.); управління міжнародного співробітництва та туризму Луцької міської ради (довідка № 0674/8-11 від 18.11.2011 р.); управління зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 89-5/01-10-1 від 17.02.2012 р.); Секретаріату єврорегіону «Буг» з української сторони (довідка № 0948/2-06/2-11 від 15.11.2011 р.). Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації автора впроваджено у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету при підготовці навчально-методичних матеріалів і проведенні лекційних та практичних занять з дисципліни «Геополітика і

геоекономіка» (довідка № 126 – 38/357 від 09.02.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки і пропозиції, викладені в дисертації, виконані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційної роботи обговорено і схвалено на 8 міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: «Економіка країн Євроазіатського та африканського континентів і Україна» (м. Тернопіль, 2007 р.); «Інтеграція України у світовий економічний простір» (м. Тернопіль, 2008 р.); «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2008 р.), «Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях» (м. Сімферополь, 2010 р.); «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі» (м. Тернопіль, 2010 р.); «Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2011 р.); «Формування мереж прикордонного співробітництва України», (м. Чернівці, 2011 р.); «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституційні системи міжнародного співробітництва» (м. Тернопіль, 2011 р.).

Публікації. Сформульовані положення і результати дослідження опубліковано у 16 одноосібних наукових працях загальним обсягом 5,98 друк. арк. Основні наукові результати дисертації відображено у 6 фахових виданнях обсягом 3,09 друк. арк., 2 публікаціях обсягом 1,6 друк. арк. – у зарубіжних виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація загальним обсягом 299 сторінок машинописного тексту (основного – 235) складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 303 найменувань на 34 сторінках, 8 додатків на 30 сторінках. Основний текст роботи містить 23 таблиці, 16 рисунків та 4 формули (з них 10 таблиць і 19 рисунків займають 23 окремих сторінки).

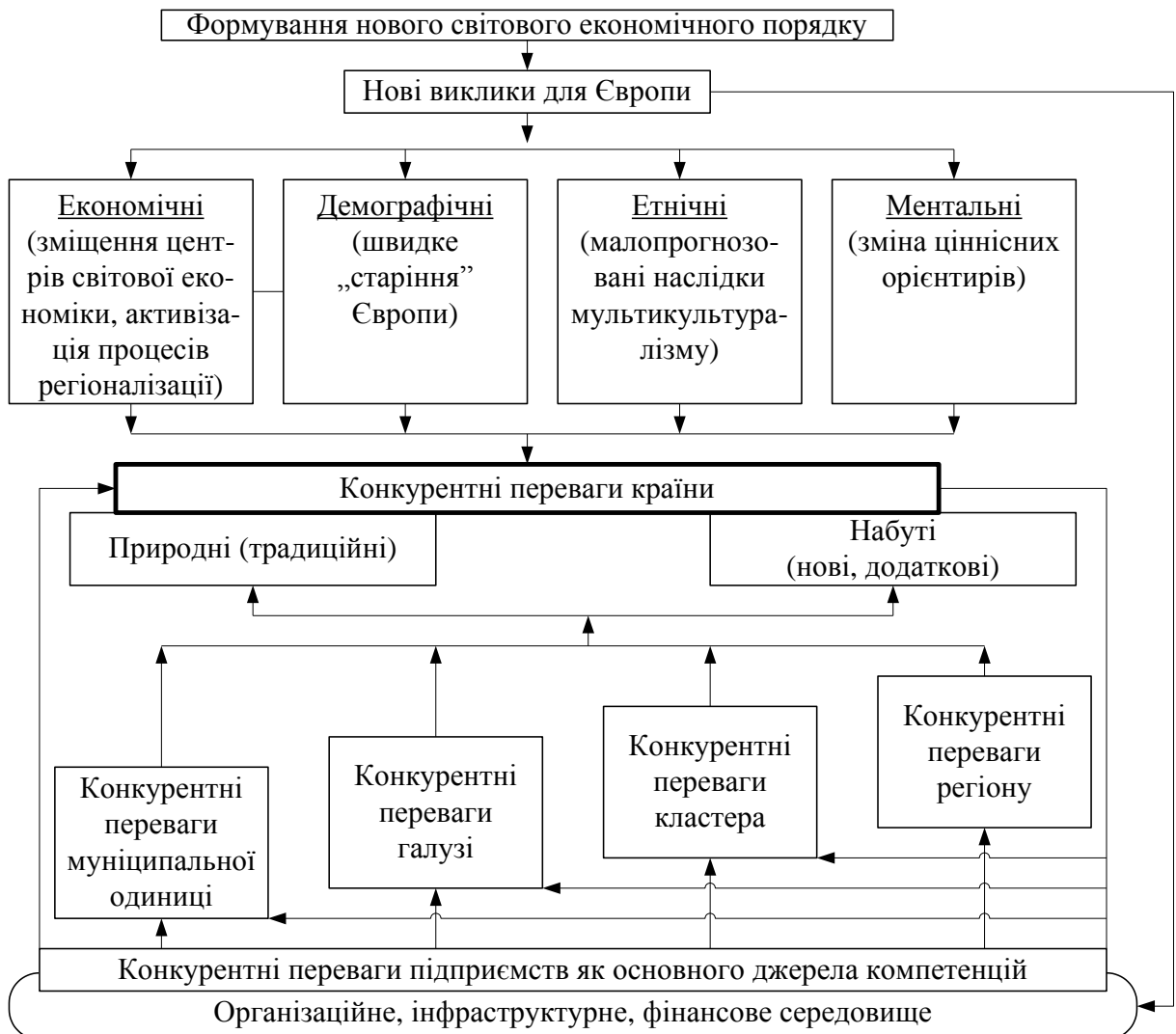
ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні та організаційно-економічні засади формування конкурентних переваг України в контексті регіоналізації європейського економічного простору**» подано результати вивчення економічної сутності конкурентних переваг і теоретичних основ ієрархічності їх формування на рівні мегаекономіки, проаналізовано інститут єврорегіонів як новітній засіб формування конкурентних переваг в системі міжнародного співробітництва, а також виявлено спільні та відмінні риси організаційних і економічних механізмів побудови конкурентних переваг методами регіональної політики ЄС та України.

Дослідження теоретичного підґрунтя формування конкурентних переваг України у контексті регіоналізації європейського економічного простору потребувало вивчення гносеологічних засад теорії конкуренції, переосмислення нових явищ і процесів, що відбуваються у світовому господарстві в умовах

глобалізації, а також ідентифікації викликів, що постають перед країнами при формуванні нового світового економічного порядку. Зважаючи на низку означених проблем, систематизовано онтологічні уявлення про зміну природи конкуренції, на основі чого зроблено висновок про перенесення центрів конкуренції на регіональний рівень.

У процесі дослідження встановлено, що єдиного визначення конкурентних переваг на усіх рівнях світового господарства не існує. Це дозволило розглядати конкурентні переваги України в європейському економічному просторі як систему певних вигод і компетенцій, що відрізняють нашу країну від інших держав і формуються природними і набутими їх джерелами на тлі формування нового світового економічного порядку. Зважаючи на доведену ієрархічність побудови конкурентних переваг країни та їх супідрядність на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, дослідження конкурентних переваг проводилося з використанням двох підходів: виявлення джерел походження конкурентних переваг та окреслення детермінант конкурентоспроможності країни (рис. 1).

Джерело: складено автором

Рис. 1. Загальна схема ієрархічності формування конкурентних переваг країни

Актуалізація питання пошуку додаткових джерел побудови конкурентних переваг країн в умовах наростання активності процесу регіоналізації європейського економічного простору зумовила постановку питання про необхідність дослідження наднаціональних систем нового типу – міжнародних регіонів, а у контексті нашого дослідження – єврорегіонів. Окреслення сутнісних характеристик такого інтеграційного утворення базується на мегатенденціях суттєвого переміщення міжнародної конкурентної боротьби на регіональний рівень і трансформації конкурентних відносин у міжнародну конкуренцію регіональних інституціональних умов господарювання, що перетворює вигоди виходу за межі національного ринку в основну конкурентну перевагу міжнародного регіону. Таке інтеграційне утворення подається в роботі як сполучна ланка у формуванні конкурентних переваг країни методами гармонізації регіональних та державних інтересів кожної країни-учасниці з потенціалом формування центрів випереджуючого зростання.

Доведено, що джерелом додаткових конкурентних переваг країн є гармонізований ресурс, який створюється шляхом взаємного підсилення потенційних і реальних ефектів, що формуються у результаті об'єднання зусиль окремих територій по обидві сторони кордону для реалізації спільних чи узгоджених завдань. Така можливість є, по суті, основною потенційною конкурентною перевагою єврорегіону, а побудова узгоджених заходів регіональної і конкурентної політик, які виходять за межі національних кордонів і забезпечують ефект синергії, може розглядатися як інтегрований інноваційний продукт.

З метою дослідження впливу організаційно-інституціональних механізмів регіональної політики на виявлення і реалізацію додаткових конкурентних переваг територій проаналізовано еволюцію європейської регіональної політики, що дозволило продемонструвати її двоякий розвиток: з одного боку – поступових, а з іншого – ряд радикальних змін, які суттєво вплинули на розвиток регіонів, чому сприяли заходи модернізації регіональної політики ЄС. Такі зміни забезпечили високий динамізм значного числа регіонів, що дозволило стверджувати про формування стійкої тенденції їхнього перетворення на важливі центри випереджуючого зростання, які прагнуть конкурувати на світовому ринку на рівні з державами. Принципова зміна пріоритетів і засобів досягнення цілей в межах таких утворень дозволила стверджувати про становлення нової системи цінностей і формування нових тенденцій у європейському економічному просторі.

У другому розділі **«Аналіз конкурентних переваг України в умовах розвитку процесів регіоналізації в Європі»** висунуто й обґрунтовано гіпотезу дослідження процесів формування конкурентних переваг України при регіоналізації європейського економічного простору, оцінено конкурентні переваги та конкурентоспроможність України в глобальному конкурентному середовищі, а також динаміку міжнародної активності єврорегіонів за участю областей України як способу реалізації конкурентних переваг і роль регіональних політик ЄС і України у їх формуванні.

Зважаючи на низьку глобальну конкурентоспроможність України та усвідомлюючи необхідність вироблення нових підходів до формування її

конкурентних переваг, в роботі висунуто гіпотезу до вирішення зазначеної проблеми з використанням міждисциплінарного підходу. Вона передбачає отримання позитивного результату при поєднанні теорій конкурентних переваг, глобалізації, регіоналізації та інноватики, враховує мотиви регіоналізації європейського економічного простору, багаторівневості діючих ринкових гравців, мультивекторність зовнішньої політики України та її наслідки, активність нашої держави і країн-сусідів у створенні єврорегіонів.

Констатовано, що Україна упродовж років незалежності отримує ефекти переважно від використання природних конкурентних переваг і не використовує нових можливостей, пов'язаних з трансформацією конкурентних відносин. Україна демонструє стабільно низький рівень конкурентоспроможності: незважаючи на незначне підвищення позицій України у рейтингу глобальної конкурентоспроможності (у 2012 р. Україна посіла позицію 73, поступаючись таким країнам, як Колумбія, Марокко та ряду інших), він залишається надто низьким з огляду на існуючий потенціал нереалізованих конкурентних переваг.

Як показали результати оцінювання традиційних природних конкурентних переваг України (географічне розташування, природні ресурси, робоча сила, наука), окремі з них значною мірою втрачені, інші потребують підтримування, розвитку і дієвого залучення до трансформаційних процесів європейського і світового економічного простору. Зважаючи на сучасні тенденції розвитку світового господарства, які пов'язані, переважно, з інноваційними процесами, конкурентні переваги України нівелюються за умови високого рівня відкритості економіки при значному коливанні кон'юнктури світових товарних ринків, енергозалежності та ряду інших чинників ендегенного та екзогенного характеру. Доведено, що апробовані засоби побудови конкурентних переваг вичерпують свої можливості, а пошук нетрадиційних варіантів забезпечення економічного зростання при трансформації ціннісних критеріїв розвитку можливе за умови взаємного виявлення і фіксації зацікавленими країнами позитивних відмінностей окремих територій (регіонів) з подальшою їх реалізацією як складових конкурентних переваг єврорегіонів. Такий підхід забезпечує підґрунтя для побудови основної конкурентної переваги міжнародних регіонів.

Узагальнення фактологічного матеріалу, що характеризує діяльність єврорегіонів за участю областей України, дозволив виокремити чинники, які стримують розвиток єврорегіонів як інструментів створення і розвитку додаткових конкурентних переваг України. Використання переважно галузевого підходу до управління економікою повністю нівелювало регіональний аспект управління, що призвело до високої концентрації виробництва в промислових центрах, вузької спеціалізації регіонів та їх залежності від розвитку певних видів виробництв і міжрегіональних поставок, а нехтування принципом комплексності призвело до значних диспропорцій їх економічного та соціального розвитку. Значні відмінності за величинами валового регіонального продукту (ВРП) збереглися, а диференціація цього показника на одну особу по різних єврорегіонах західного і північно-східного вектору залишилась актуальною. Отже, на тлі формального існування умов для

діяльності єврорегіонів динаміка їх економічного і соціального розвитку залежить від здатності самих регіонів використовувати новостворені переваги.

Аналіз структури експорту та імпорту єврорегіонів за участю областей України засвідчив, що їх входження до європейського економічного простору в даний час відбувається за сировинним і низькотехнологічним сценаріями. Підсумки аналізу експортно-імпортних операцій областей України – учасниць єврорегіонів за рівнем технологічності (за методикою Організації економічного співробітництва і розвитку) показав, що високотехнологічну продукцію у значних обсягах експортує лише єврорегіон «Слобожанщина», а всі інші області, що охоплені єврорегіонами, експортують переважно низькотехнологічну продукцію, що засвідчує вичерпність традиційних конкурентних переваг. Існуюча структура імпорту також демонструє відсутність нових конкурентних переваг України, які б відповідали вимогам інформаційного суспільства і переходу на інноваційну модель розвитку. Причини такої ситуації вбачаються у відсутності достатньої мотивації іноземних партнерів імплементувати новітні технології в українську економіку, залишаючи за нею роль постачальника сировини (табл. 1).

Дослідження процесів розвитку організаційно-інституціонального забезпечення функціонування єврорегіонів в межах європейської регіональної політики дозволило встановити тенденцію його еволюціонування від координаційної функції і забезпечення вільних умов конкуренції до парадигми загальноєвропейського вирішення регіональних проблем з пріоритетами згуртування і отримання нових конкурентних переваг міждержавними регіональними утвореннями відносно інших країн та їх об'єднань.

Критичний огляд основних пріоритетів сучасної регіональної політики ЄС підтверджує сформульовану в роботі тезу про переміщення центрів конкурентної боротьби на рівень міжнародних регіонів (єврорегіонів), оскільки саме на цьому рівні міжнародної співпраці формуються нові центри привабливості для реалізації інноваційних проектів, вкладання інвестицій тощо. Поряд з тим, невирішеними є питання узгодження і взаємодії європейської регіональної політики з національними регіональними політиками (у тому числі й України).

У третьому розділі **«Пріоритети формування конкурентних переваг єврорегіонів за участю областей України в середовищі регіоналізації європейського економічного простору»** подано концепцію формування конкурентних переваг нашої країни в умовах глобалізації та розвитку регіонального співробітництва, методичний підхід до вибору моделей регіонального співробітництва областей України, а також сформульовано напрями гармонізації інтересів територій і національної економіки в межах єврорегіонів за участю областей України.

Запропонована концепція формування конкурентних переваг України в умовах розвитку регіонального співробітництва розкриває авторське розуміння забезпечення високої конкурентоспроможності України через формування нових або розвиток існуючих конкурентних переваг на основі побудови дієвого механізму створення і функціонування єврорегіонів. Такий підхід дозволяє спільними зусиллями сторін-учасників ефективно використовувати ресурси в

Структура зовнішньоторговельних потоків областей України, що входять до складу єврорегіонів, за рівнем технологічності, % (2002-2010 рр.)

Євро-регіон	Рівень техно-логічності	2002		2004		2006		2008		2010	
		Екс-порт	Ім-порт	Екс-порт	Ім-порт	Екс-порт	Ім-порт	Екс-порт	Ім-порт	Екс-порт	Ім-порт
Карпат-ський	I	1,21	0,00	3,17	0,00	0,25	0,00	0,54	0,00	1,32	0,00
	II	24,52	20,03	29,44	32,46	37,15	47,23	44,18	50,64	46,01	43,15
	III	27,41	63,65	33,74	54,67	28,98	38,29	21,02	38,59	14,11	38,96
	IV	46,86	16,32	33,66	12,87	33,62	14,48	34,26	10,77	38,56	17,89
Буг	I	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	II	16,65	0,00	28,38	0,00	22,71	0,00	35,25	0,00	53,05	0,00
	III	26,48	84,93	19,27	91,13	31,05	86,03	21,70	88,75	14,12	78,51
	IV	56,87	15,07	52,35	8,87	46,23	13,97	43,05	11,25	32,83	21,49
Верх-ній Прут	I	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	II	36,10	19,86	33,64	20,84	41,22	28,73	34,81	45,91	24,86	47,36
	III	41,99	75,66	49,96	70,28	37,27	62,05	27,86	42,79	20,07	27,89
	IV	21,91	4,48	16,41	8,88	21,52	9,22	37,33	11,30	44,93	24,75
Слобо-жанщина	I	x	x	15,11	5,54	9,82	4,40	7,89	4,70	20,93	8,67
	II	x	x	55,75	50,33	58,41	58,27	53,87	56,75	41,62	42,50
	III	x	x	15,47	32,11	16,13	24,38	16,78	30,55	12,56	37,22
	IV	x	x	13,68	12,03	15,63	12,95	21,45	8,00	24,89	11,61
Дніпро	I	x	x	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	II	x	x	16,59	40,24	22,39	63,90	25,56	68,49	16,21	55,14
	III	x	x	28,16	0,00	15,22	0,00	8,63	0,00	14,55	1,97
	IV	x	x	55,25	59,76	62,39	36,10	65,81	31,51	69,24	42,89
Ярославна	I	x	x	x	x	x	x	0,55	0,00	1,45	0,00
	II	x	x	x	x	x	x	85,47	49,72	86,67	37,65
	III	x	x	x	x	x	x	4,27	5,61	2,46	6,48
	IV	x	x	x	x	x	x	9,97	44,67	9,42	55,87
Нижній Дунай	I	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	II	23,88	21,40	38,90	23,39	65,35	35,27	36,84	23,89	22,61	14,27
	III	53,40	67,08	51,07	67,98	16,77	35,22	45,10	55,05	38,45	56,42
	IV	22,72	11,52	10,03	8,63	17,89	29,51	18,06	21,07	38,94	29,31
Донбас	I	x	x	x	x	x	x	x	x	2,42	x
	II	x	x	x	x	x	x	x	x	25,37	43,28
	III	x	x	x	x	x	x	x	x	24,10	38,51
	IV	x	x	x	x	x	x	x	x	48,11	18,21

Джерело: складено автором на основі даних Офіційного сайту Державної служби статистики України та власних розрахунків

умовах динамічних ринкових змін і запровадження інноваційної моделі розвитку (рис. 2). В межах концепції побудовано структурно-логічну модель формування і розвитку пріоритетних видів економічної діяльності областей України, що входять до єврорегіонів, сутність якої полягає у послідовно-пара-

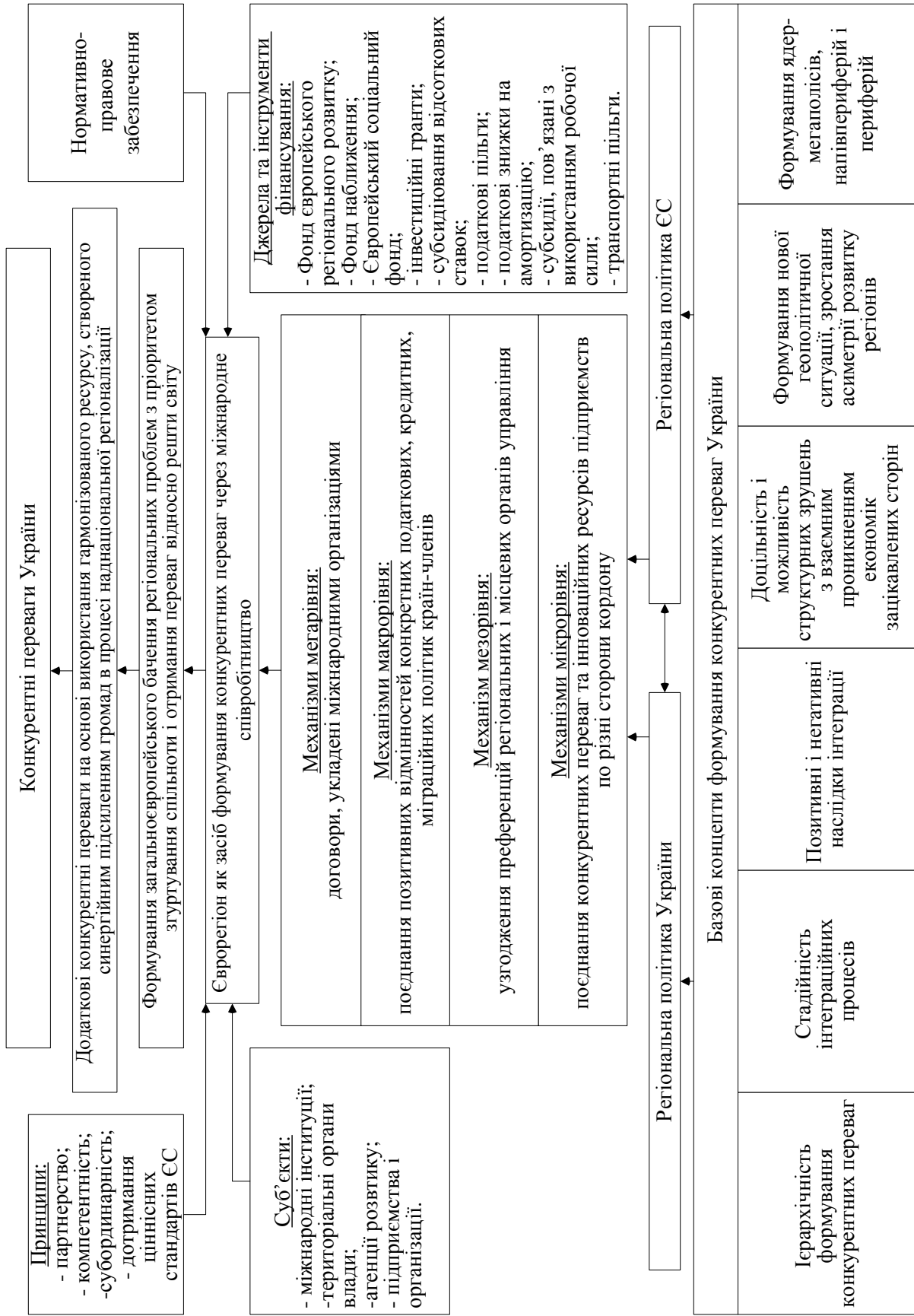

Рис. 2. Основні положення концепції формування конкурентних переваг України в умовах регіоналізації європейського економічного простору

лельній реалізації етапів розвитку економіки регіонів з окресленням завдань і процедур інтеграції транскордонних територій та країн загалом. При цьому забезпечується поетапне включення до активної міжнародної співпраці потенційно конкурентоспроможних підприємств і виявлення транскордонних ініціатив за визначеними критеріями. Зважаючи на високий рівень відкритості та експортну орієнтацію економіки України, запропоновано механізм формування конкурентних переваг євро регіонів за участю областей України в межах інвестиційно-інноваційної стратегії їх розвитку: перший етап названо «товарно-кон'юнктурним», другий – «інвестиційно-керованим», третій – «інноваційно-керованим». Реалізація кожного з етапів передбачає своїм наступним кроком використання конкурентних переваг вищого порядку, проте його неможливо реалізувати без «витягування» галузей нижчого рівня.

Результати досліджень показали, що формування конкурентних переваг України потребує узгодження регіональних і державних інтересів, урахування різної швидкості та спрямованості інтеграційних процесів. Це зумовило розроблення механізму обґрунтування регіональних інтеграційних пріоритетів України, зважаючи на перспективи поліцентричної системи регіонального співробітництва країни. В його основу покладено матричний метод виявлення і оцінювання кращих, ніж у середньому в країні, можливостей розвитку територій. Цей метод адаптовано до використання на рівні міжнародних територіальних утворень, що дозволило ідентифікувати потенціал формування конкурентних переваг євро регіонів. Доведення методичного підходу до рівня практичних рекомендацій дозволило виокремити перспективні види економічної діяльності усіх областей України, що входять до євро регіонів.

Множинність пріоритетів розвитку в загальнонаціональному та регіональному масштабах ставить завдання визначення оптимальних векторів зовнішньоекономічної стратегії з використанням природних і додаткових конкурентних переваг територій. Виходячи з цього, запропоновано модель інтеграції суб'єктів-учасників міжнародного регіону, що дозволило обґрунтувати напрями узгодження джерел додаткових конкурентних переваг міжнародного регіону з інструментарієм інтегрування на всіх рівнях управління економічними процесами.

Зважаючи на відсутність в Україні ефективної Концепції національної регіональної політики, а також враховуючи досвід країн ЄС, зроблено висновок, що сучасна стратегія регіонального розвитку повинна спрямовуватися на формування поліцентричної децентралізованої системи управління. З огляду на специфіку державного й регіонального управління в Україні, а також особливості узгодження їхніх впливів, для послідовної побудови адекватної системи підтримки розвитку євро регіонів важливим є попередній розподіл їх на дві групи: перша – слабо- і середньорозвинені, друга – старопромислові регіони. Доведено, що периферійні прикордонні регіони країни за умов прогресивної регіональної політики можуть виконати функції полюсів зростання і швидко вийти на новий рівень розвитку, реалізуючи нові конкурентні переваги.

Зважаючи на існуючі прогалини в організаційно-інституціональному забезпеченні трансформаційних перетворень на регіональному рівні,

обґрунтована доцільність створення структур, які сприятимуть розвитку механізмів формування додаткових конкурентних переваг.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі узагальнення теоретичних здобутків та практики формування і реалізації конкурентних переваг України вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає у виробленні концептуальних засад і обґрунтуванні на цій основі рекомендацій щодо побудови й реалізації конкурентних переваг України в середовищі регіоналізації європейського економічного простору. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Необхідність перегляду підходів до формування конкурентних переваг країн в умовах розвитку регіонального співробітництва потребує вивчення гносеологічних коренів теорії конкуренції, переосмислення нових явищ і процесів, що відбуваються у світовому господарстві. Узагальнення новітніх підходів до трактування конкурентних переваг дозволило їх визначити як систему вигод і компетенцій, що відрізняють країну від інших держав, і сформувати теоретичне підґрунтя концепції формування конкурентних переваг України, зважаючи на ієрархічність проблеми, зміну природи конкуренції та перенесення її центрів на регіональний рівень. Дослідження природи і результатів реалізації конкурентних переваг з використанням двох підходів дозволило довести, що ступінь інтегрованості країни до світової економіки закономірно перетворюється на чинник побудови її додаткових конкурентних переваг.

2. Виявлення додаткових джерел і засобів побудови конкурентних переваг країн потребувало аналізу наднаціональних систем нового типу – міжнародних регіонів (у т. ч. єврорегіонів) з удосконаленням визначень міжнародного регіону та його конкурентних переваг, які базуються на сформованих мегатенденціях зростання ролі таких регіонів у процесах глобалізації та посилення значущості міжнародної конкуренції регіональних умов господарювання. Нині єврорегіони є сполучною ланкою у гармонізації стратегій діяльності окремих прикордонних територій двох або більше країн. Така можливість є основною потенційною конкурентною перевагою єврорегіону.

3. Проведення порівняльного аналізу регіональних політик ЄС і України показало, що завдяки засобам європейської політики забезпечується високий динамізм розвитку регіонів, формується стійка тенденція до перетворення їх на важливі центри зростання, які конкурують на світовому ринку на рівні з державами. При цьому виникають додаткові джерела конкурентних переваг єврорегіонів, трансформуються пріоритети і фінансові механізми їх досягнення. Така принципова зміна орієнтирів дозволяє стверджувати про становлення нової системи цінностей і формування нових тенденцій у європейському економічному просторі. Узагальнення позитивних результатів та невирішених проблем функціонування єврорегіонів дозволило сформулювати перелік реальних і потенційних ефектів, які можуть бути отримані на рівні держави від розвитку регіональних утворень міждержавного рівня.

4. Зважаючи на багатогранність і комплексність об'єкту дослідження, в роботі висунуто гіпотезу щодо отримання очікуваних результатів, яка враховує мотиви й особливості регіоналізації європейського економічного простору, багаторівневість діючих ринкових гравців, мультивекторність зовнішньої політики України та її наслідки. Відповідно до гіпотези, створення і реалізація конкурентних переваг країни суттєво активізуються, коли поєднуються можливості кількох країн через механізм функціонування єврорегіонів. Для підтвердження висунутих припущень сформовано блок методів дослідження.

5. Узагальнення світової практики господарювання дозволило констатувати, що в умовах нинішнього знецінення природних конкурентних переваг перед Україною постає загроза системної кризи з ознаками технологічної та інформаційної несумісності з економіками розвинутих країн. Підсумки аналізу експортно-імпортних операцій областей України – учасниць єврорегіонів за рівнем технологічності показав, що високотехнологічну продукцію у значних обсягах експортує лише єврорегіон «Слобожанщина», а всі інші області, що є учасниками єврорегіонів, експортують переважно низькотехнологічну продукцію, що засвідчує вичерпність традиційних конкурентних переваг.

6. Вивчення ролі регіональної політики ЄС у формуванні конкурентних переваг єврорегіонів дозволило засвідчити, що Євросоюз робить наголос на актуалізації побудови конкурентних переваг відносно інших інтеграційних об'єднань і окремих країн. Дослідження процесів розвитку організаційно-інституціонального забезпечення функціонування єврорегіонів в межах регіональної політики ЄС дозволило встановити тенденцію його еволюціонування від координаційної функції і забезпечення вільних умов конкуренції до парадигми загальноєвропейського вирішення регіональних проблем з пріоритетами згуртування. Критичний огляд основних пріоритетів сучасної регіональної політики ЄС підтвердив гіпотезу про переміщення центрів конкурентної боротьби на рівень міжнародних регіонів, оскільки тут формуються нові центри привабливості для реалізації інноваційних проектів та вкладання інвестицій.

7. Дослідження, здійснені у напрямі обґрунтування стратегічних пріоритетів формування конкурентних переваг України, дозволили розробити концепцію, яка презентує можливості отримання додаткових конкурентних переваг країною через інструментарій функціонування єврорегіонів, що забезпечує створення інтегрованого гармонізованого ресурсу конкурентоспроможності через взаємне підсилення територій у процесі міжнаціональної регіоналізації. Таке бачення дозволило побудувати структурно-логічну модель формування і розвитку пріоритетних видів економічної діяльності областей України, що є учасниками єврорегіонів. Практичну реалізацію моделі здійснено в межах інвестиційно-інноваційної стратегії їх розвитку.

8. Розв'язання питань узгодження регіональних і державних інтересів, урахування різної швидкості та спрямованості інтеграційних процесів при формуванні конкурентних переваг України зумовило необхідність удосконалення підходу до вибору регіональних інтеграційних пріоритетів її розвитку. Основою підходу є матричний метод визначення рівня концентрації

видів економічної діяльності в областях України, який передбачає виявлення кращих, ніж у середньому по країні, можливостей їхнього економічного розвитку в межах конкретного євро регіону. Імплементация зазначеного підходу в практичну діяльність дозволила виокремити перспективні види економічної діяльності для усіх областей України, що входять до євро регіонів.

9. Необхідність удосконалення організаційно-інституціонального механізму функціонування євро регіонів зумовлює необхідність гармонізації інтересів територій і національної економіки з орієнтиром на цінності, закладені в регіональну політику ЄС. Зважаючи на відсутність в Україні ефективної Концепції національної регіональної політики, а також враховуючи досвід модернізації регіональної політики ЄС з орієнтацією на гуманітарні імперативи розвитку, доведено, що сучасна стратегія регіонального розвитку повинна спрямовуватися на формування поліцентричної децентралізованої системи управління. Відповідно обґрунтована доцільність створення і розвитку структур, які сприятимуть розвитку механізмів формування додаткових конкурентних переваг євро регіонів за участю областей України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Пода А. С. Теоретичні підходи до оцінки конкурентоспроможності міжнародних регіонів країни / А. С. Пода // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2007. – Випуск 24. – С. 205-209 (0,48 друк. арк.).

2. Пода А. С. Основні детермінанти конкурентоспроможності міжнародних регіонів / А. С. Пода // Проблемы повышения эффективности функционирования различных форм собственности: Сб. науч. тр. – 2008. – Вып.1. Т.1. – Донецк. – С. 201-211 (0,53 друк. арк.).

3. Пода А. С. Аналіз підходів до визначення категорій «міжнародна конкурентоспроможність» та «міжнародна конкурентна перевага» / А. С. Пода // Наука молода. – 2010. – № 13. – С. 104-109 (0,57 друк. арк.).

4. Пода А. С. Аналіз зовнішньоторговельної активності євро регіонів України та її впливу на формування конкурентних переваг / А. С. Пода // Економічний аналіз. – 2010. – № 7. – С. 100-106 (0,50 друк. арк.).

5. Пода А. С. Модель формування рівня конкурентоспроможності міжнародного регіону / А. С. Пода // «Наука й економіка». – 2011. – Випуск 3 (23). – С. 122-127 (0,42 друк. арк.).

6. Пода А. С. Формування конкурентних переваг євро регіонів України згідно інвестиційно-інноваційної стратегії їх розвитку / А. С. Пода // Моделі управління в ринковій економіці. – 2012. – Вип.14 – С. 48-60 (0,59 друк. арк.).

Опубліковані праці у зарубіжних виданнях:

7. Poda A. S. Competitiveness of international regions: theoretical approach: Konferenzbeiträge der Internationalen Wissenschaftskonferenz [«Grundfragender Theorie und Politik»], (Antalya (Turkey) 15-22 Sep. 2007) / Forschungsinstituts der Internationalen Wissenschaftlichen Vereinigung Weltwirtschaft und Weltpolitik e.V.– T.: Nationalen Wissenschafts universitat Ternopil (Ukraine), 2007. – S.77-92

(1,00 друк. арк.).

8. Poda A. S. Ukrainian euroregions: structural changes of the foreign trade activity and cooperation development: Wissenschaftliche Beitrage der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz [«Oekonomische Weltkonjunktur und die internationale Mobilitaet der Produktionsfaktoren»] (Ternopil, 16 Sep. 2010) / Forschungsinstituts der Internationalen Wissenschaftlichen Vereinigung Weltwirtschaft and Weltpolitik e.V. – T.: Tern.nation.econ.univer. , 2011. – S.120-129 (0,60 друк. арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Пода А. С. Регіональна інтеграція як передумова розвитку країн центрально-південної Африки / А. С. Пода // Зб. тез доповідей міжн. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених [«Економіка країн Євроазіатського та Африканського континентів і Україна»], (Тернопіль, 22-23 бер.2007 р.) / М-во освіти і науки, Терн. нац. ек. ун-т. – Т.: Терн. нац. ек. ун-т., 2007. – С. 123-126 (0,15 друк. арк.).

10. Пода А. С. Стан та проблеми розвитку міжрегіонального співробітництва в Україні / А. С. Пода // Зб. тез доповідей міжн. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених [«Інтеграція України у світовий економічний простір»], (Тернопіль, 24-25 січ. 2008 р.) / М-во освіти і науки, Терн. нац. ек. ун-т. – Т.: Терн. нац. ек. ун-т., 2008. – С. 287-290 (0,13 друк. арк.).

11. Пода А. С. Функціонування міжнародних регіонів України / А. С. Пода // Зб. тез доповідей П'ятої ювіл. міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації»], (Тернопіль, 21 – 23 лют. 2008 р., Ч.1) / М-во освіти і науки, Терн. нац. ек. ун-т. – Т.: Терн. нац. ек. ун-т., 2008. – С. 81-83 (0,12 друк. арк.).

12. Пода А. С. Теорії конкурентних переваг регіонів: еволюція та підходи до визначення / А. С. Пода // Матеріали всеукр. науч.-практ. конф. молодых ученых, аспирантов и студентов [«Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях»], (Симферополь, 22 апр. 2010 г.) / М-во освіти і науки, Таврійський нац. ун-т. – С.: Таврійський нац. ун-т., 2010. – С. 249-251 (0,19 друк. арк.).

13. Пода А. С. Товарна структура експортних операцій єврорегіонів України в контексті формування їх конкурентних переваг / А. С. Пода // Матеріали наук.-практ. конф. [«Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі»], (Тернопіль, 25 – 26 лист. 2010 р., Ч.2) / М-во освіти і науки, Терн. нац. ек. ун-т. – Т.: Терн. нац. ек. ун-т., 2010. – С. 296-298 (0,17 друк. арк.).

14. Пода А. С. Товарна структура експортно-імпортних операцій єврорегіонів як основа бігравітаційної моделі інтеграції України / А. С. Пода // Зб. тез доповідей Восьмої міжн. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації»], (Тернопіль, 24-25 лют. 2011 р., Ч. 1) / М-во освіти і науки, Терн. нац. ек. ун-т. – Т.: Терн. нац. ек. ун-т., 2011.– С. 87-89 (0,12 друк. арк.).

15. Пода А. С. Концепція стратегії розвитку конкурентних переваг

регіонів / А. С. Пода // Матеріали наук.-практ. конф. [«Формування мереж прикордонного співробітництва України»], (Чернівці, 12 – 13 трав. 2011 р.) / М-во освіти і науки, Черн. торг.-ек. інст. КНТЕУ – Ч.: Чернів. торг.-ек. інст. КНТЕУ, 2011. – С. 24-26 (0,16 друк. арк.).

16. Пода А. С. Особливості гармонізації інтересів території і національної економіки в рамках міжнародних регіонів / А. С. Пода // Матеріали II наук. конф. студентів та молодих вчених [«Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин: фінансові стратегії та інституції міжнародного співробітництва»], (Тернопіль, 24 лист. 2011 р.) / М-во освіти і науки, Терн. нац. ек. ун-т. – Т.: Терн. нац. ек. ун-т/ 2011. – С. 54-57 (0,19 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Пода А. С. Формування конкурентних переваг України в контексті регіоналізації європейського економічного простору. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіль, 2012.

Дисертація присвячена дослідженню і виявленню потенційних та реальних конкурентних переваг єврорегіонів України та їх впливу на конкурентоспроможність країни на міжнародному рівні. В роботі обґрунтовано теоретичні засади формування конкурентних переваг, окреслено європейські тенденції у сфері регіоналізму. Виявлено організаційні та економічні механізми їх формування методами регіональної політики.

На основі проведеного аналізу динаміки зовнішньоторговельної активності єврорегіонів за участю областей України та товарної структури експортно-імпорتنних операцій, здійснено ранжування єврорегіонів за рівнем технологічності.

Проведено дослідження видів економічної діяльності, запропоновано механізм виявлення та оцінювання кращих, ніж в середньому в країні, можливостей, створених в конкретному регіоні. На його основі оцінено потенціал єврорегіонів та перспектив його розвитку. Запропоновано трьохетапну інвестиційно-інноваційну стратегію формування конкурентних переваг. Обґрунтовано вибір моделей співробітництва за просторовими векторами в рамках міжнародних виробничих мереж Європи та відповідно запропоновано напрями ефективної регіональної політики.

Ключові слова: конкурентна перевага, єврорегіон, регіоналізація економічного простору, регіональна політика, інвестиційно-інноваційна стратегія, регіональний інтеграційний пріоритет, просторовий вектор.

АННОТАЦИЯ

Пода А.С. Формирование конкурентных преимуществ Украины в контексте регионализации европейского экономического пространства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольский национальный экономический

университет Министерства образования и науки, молодежи и спорта Украины, Тернополь, 2012.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических принципов и разработке на этой основе рекомендаций по формированию и использованию конкурентных преимуществ Украины при выборе ее интеграционных приоритетов в процессе регионализации европейского экономического пространства, а также участия Украины в создании и развитии мегарегиональных образований как организационно-институционального средства формирования дополнительных конкурентных преимуществ страны.

Систематизированы онтологические представления об изменении природы конкуренции, а также обобщены явления и процессы, которыми сопровождается процесс регионализации европейского экономического пространства. Доказано, что страны конкурируют в предоставлении среды, в которой субъекты могут успешно конкурировать с внутренними и внешними игроками рынка. Установлено, что на протяжении существования ЕС происходила значительная трансформация приоритетов и финансовых механизмов, относительно их достижения. Выделены и детально исследованы экономические и инновационные детерминанты, которые являются приоритетными в процессе формирования конкурентных преимуществ международных регионов. Сформулирован перечень реальных и потенциальных эффектов, которые могут быть получены на уровне государства от развития региональных образований межгосударственного уровня.

Выдвинута гипотеза для объяснения сущности процессов построения и использования конкурентных преимуществ на уровне страны, которая предусматривает получение позитивного результата при сочетании теорий конкурентных преимуществ, глобализации, регионализации, инноватики.

Доказано, что Украина получает эффекты преимущественно от естественных конкурентных преимуществ и не использует новые возможности, связанные с трансформацией конкурентных отношений в глобализированном мире, формированием нового мирового порядка, вызовами инновационной сферы и формирования информационного общества. Установлено, что причиной является отсутствие системы сквозных организационно-экономических механизмов на всех уровнях управления экономикой. На основе проведенного анализа динамики валового регионального продукта еврорегионов при участии областей Украины регионы проранжированы по уровню развития. Анализ показателей интенсивности экспортной и импортной деятельности дал возможность ранжировать регионы по склонности к экспортной или импортной ориентации. Оценка товарной структуры внешнеторговых операций стала основой для осуществления ранжирования еврорегионов по уровню технологичности. Идентифицированы основные факторы, которые сдерживают развитие трансграничного сотрудничества. Проведено исследование видов экономической деятельности и предложен механизм выявления и оценивания лучших, чем в среднем по стране, возможностей, созданных в пределах конкретного региона, в основе которого лежит матричный метод определения концентрации видов экономической деятельности.

Разработана трехэтапная инвестиционно-инновационная стратегия формирования конкурентных преимуществ как логическая последовательно-параллельная реализация этапов развития приоритетных сфер экономики регионов. Обоснован выбор моделей сотрудничества по пространственным векторам и выделены его наиболее перспективные формы. Установлено, что формирование конкурентных преимуществ Украины нуждается в решении вопроса согласования региональных и государственных интересов, учета разной скорости и направленности интеграционных процессов. Это обусловило, в соответствии с разработанной концепцией, построение многовекторной модели транснационального сотрудничества. Обоснованы варианты получения страной дополнительных конкурентных преимуществ вследствие реализации региональных интеграционных приоритетов и имплементации гармонизированной региональной политики, ориентированной на европейские стандарты.

Ключевые слова: конкурентное преимущество, еврорегион, регионализация экономического пространства, региональная политика, инвестиционно-инновационная стратегия, региональный интеграционный приоритет, пространственный вектор.

ABSTRACT

Poda A. Ukraine's competitive advantages formation in the context of European economic area regionalization. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of the Candidate of Economics in speciality 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Ternopil National Economic University Ministry of education and science, youth and sports of Ukraine, Ternopil, 2012.

The thesis is devoted to research of Ukraine's euroregions. Their potential and realistic competitive advantages were discovered and studied. Their impact on the country's competitiveness on international arena was discussed as well. Besides that, theoretical principles of competitive advantages formation were substantiated together with European trends in regionalism. Other discoveries of this research are organizational and economic mechanisms of competitive advantages formation with the help of regional policy methods.

Ranking of euroregions, according to their foreign-trade activity, was made as well. This analysis was based on the dynamics of foreign trade activity of regions together with commodities structure of export-import operations there.

A study of particular region's economic activities was held, the mechanism for identifying and evaluating of better (than country's average) opportunities was created. Euroregions' potential and prospects of their development were estimated on that basis. A three-stage investment and innovation strategy for creating competitive advantages was suggested in the paper. The choice of cooperation models via spatial vectors was discussed too. The directions of effective regional policy were suggested.

Key words: competitive advantage, euroregion, economic area regionalization, regional policy, innovational strategy, regional integration priority, space vector.